

1492 IV

دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده معماری و شهرسازی
گروه پژوهشی بازسازی پس از سانحه

پایان نامه کارشناسی ارشد بازسازی پس از سانحه

عنوان:

ارزیابی مسکن بازسازی شده پس از زلزله آوج - چنگوره (۱۳۸۱)

اساتید راهنما:

دکتر علیرضا فلاحی

مهندس سید حسن میری

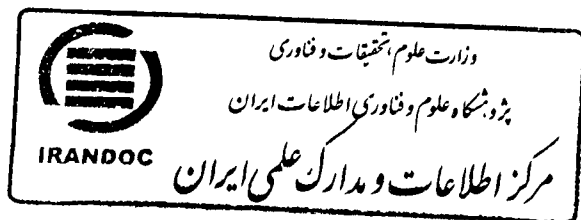
استاد مشاور:

دکتر شریف مطوف

دانشجو:

نشاط کبیری خوش صوت

شهریور ۱۳۸۹

۱۴۹۳۱۷

۱۳۸۹/۱۰/۱۹

تقدیم به کسانی

که برای کاهش درد و محنت مردم مصیبت دیده اندیشه می کنند ...

و برای آن هایی که کوشش می کنند آن اندیشه را به عمل رسانند.

با سپاس فراوان

از زحمات اساتید دلسوز و مهربانم دکتر علیرضا فلاحی، دکتر شریف مطوف و مهندس سید حسن
میری که در خاطر م جاودانه خواهند ماند ...

و پدر و مادر عزیزم که همیشه حامی ام بودند در تحمل مشکلات و مشوقم برای ادامه راه .

چکیده:

در پی وقوع زلزله آوج در اول تیرماه ۱۳۸۱، سکونتگاه‌های روستایی به دلایل گوناگون از جمله ضعف ساختار اقتصادی و کالبدی بیشترین خسارات را متحمل شدند. در پی این سانحه بیش از ۱۲ هزار واحد مسکونی کاملاً تخریب شد که در نتیجه حجم زیادی از منابع و سرمایه‌های ملی صرف بازسازی سکونتگاه‌های آسیب دیده گردید. با توجه به بودجه محدود ستاد بازسازی برای ساخت سرپناه دائم، هسته اولیه‌ای با مساحت حدود ۴۰ مترمربع و شامل دو اتاق، تحت نظارت کارشناسان بنیاد مسکن برای آسیب دیدگان تامین شد، و در نهایت این گروه منطقه را ترک نموده و ادامه کار به مردم محول شد. با توجه به بودجه تعیین شده و مساحت واحد احداثی اولیه، عملاً گزینه‌های انتخاب برای ساکنین در شرایط ویژه پس از زلزله محدود بوده و طبیعتاً پس از گذشت مدت زمانی از دوره بحران و بازتوانی نسبی خانوار، با تدابیر مختلف و استفاده از امکانات موجود نسبت به رفع کاستی‌های مسکن خود اقدام نموده‌اند.

اکنون پس از گذشت حدود ۶ سال از اتمام بازسازی در اواخر سال ۸۲، شواهد بیانگر آن هستند که روند ادامه تغییر و تحولات کالبدی در اسکان دائم توسط ساکنین آن، غالباً بدون نظارت فنی کارشناسان ادامه یافته است و فقدان ارزیابی‌ها در جهت بررسی قوت و ضعف این گونه تغییرات کاملاً احساس می‌شود. از آنجا که فضای سرپناه اولیه پاسخگوی کلیه نیازهای خانوار نخواهد بود، مسئله اعمال تغییرات در هسته اولیه مسکن بازسازی شده امری دور از ذهن نیست و غالباً در نتیجه الحاق فضاهای مورد نیاز خانوار به سرپناه اولیه، نحوه ارتباط و بعضاً عملکرد این فضاها در تعامل با فضاهای جدید، تغییر می‌یابد. لذا آگاهی از نحوه انطباق خانوار با مسکن بازسازی شده و تغییرات و الحاقاتی که جهت مناسب‌تر نمودن هسته اولیه در آن اعمال کرده‌اند، از جمله مسائلی هستند که در تحقیق حاضر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

با توجه به هدف و ماهیت توصیفی، تحلیلی رساله حاضر و همچنین تعدد متغیرهای دخیل و تاثیرگذار بر تحولات مسکن بازسازی شده، از رویکرد کیفی جهت گردآوری داده‌ها و اطلاعات استفاده گردیده تا بتوان در مقیاس خرد بصورت عمیق هر یک از نمونه‌های مطالعاتی را، مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. همچنین با توجه به اهمیت میزان پذیرش مسکن بازسازی شده از جانب جامعه محلی بعنوان شاخصی در ارزیابی مسکن بازسازی شده، طی سه سفر و بازدید از روستاهای مختلف زلزله زده، از طریق کار میدانی و با استفاده از روش‌های مختلف گردآوری اطلاعات به ویژه مشاهدات، مصاحبه عمیق با ۲۰ خانوار و برداشت دقیق واحدهای مسکونی آن‌ها و ثبت روند تغییرات در طول ۶ سال، نظرات و نیازهای ساکنین در خصوص مسکن بازسازی شده مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج مطالعه حاکی از آن است که مسئله اصلی در واحدهای بررسی شده، بیشتر مربوط به ضعف سازه‌ای فضاهای الحاق شده می‌باشد که ریشه در مسائلی از جمله؛ توان مالی اندک روستائیان، عدم آگاهی کافی نسبت به روش‌های ساخت و فقدان آموزش و نظارت کافی بر اجرای این بخش‌ها، دارد.

فهرست مطالب

تقدیرنامه

چکیده

فهرست مطالب

فهرست اشکال

فهرست جداول

فهرست نمودارها

پیشگفتار

فصل اول: مقدمه

- ۱-۱. بیان مسئله ۲
- ۲-۱. اهداف تحقیق ۲
- ۳-۱. سوالات تحقیق ۲
- ۴-۱. قلمرو زمانی تحقیق ۳
- ۵-۱. روش تحقیق ۳
- ۶-۱. محدودیت های تحقیق ۳
- ۷-۱. طرح تحقیق ۴
- ۸-۱. واژه شناسی ۷
- ۱-۸-۱. ارزیابی ۷
- ۲-۸-۱. بازسازی ۷
- ۳-۸-۱. جابجایی ۷
- ۴-۸-۱. آسیب پذیری ۸
- ۵-۸-۱. سرپناه ۸

فصل دوم: مروری بر تجارب و مبانی نظری بازسازی

- ۱-۲-۱- مقدمه ۱۰
- ۲-۲-۱- مبانی نظری بازسازی پس از سانحه ۱۰
- ۲-۲-۱-۱- مقولات مرتبط با جابجایی روستاها در بازسازی ۱۹
- ۲-۲-۳-۱- ارزیابی اقدامات بازسازی پس از سانحه ۲۲
- ۲-۳-۱-۱- انواع ارزیابی ۲۴
- ۲-۳-۲-۱- انواع روش های رایج ارزیابی ۲۴
- ۲-۳-۲-۱-۱- روش ارزیابی چارچوب منطقی (Log-Frame) ۲۵
- ۲-۳-۲-۲-۱- روش بررسی نسبت هزینه به سودمندی اجتماعی (SCBA) ۲۷
- ۲-۳-۲-۳-۱- روش جدول موازنه برنامه ریزی (PBSA) ۲۷
- ۲-۳-۲-۴-۱- روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) ۲۷
- ۲-۳-۲-۵-۱- روش تحلیل S.W.O.T ۲۸
- ۲-۳-۲-۶-۱- جمع بندی ۲۹
- ۲-۳-۲-۷-۱- مروری بر تجارب بازسازی مسکن روستایی ۳۱
- ۲-۳-۲-۷-۱-۱- ترکیه، تجربه بازسازی زلزله ۱۹۷۰ گدیز ۳۱
- ۲-۳-۲-۷-۱-۲- ترکیه، تجربه بازسازی زلزله ۱۹۷۱ بینگول ۳۳
- ۲-۳-۲-۷-۱-۳- ترکیه، تجربه بازسازی زلزله ۲۰۰۰ خانکری ۳۵
- ۲-۳-۲-۷-۱-۴- هند، تجربه بازسازی زلزله ۲۰۰۱ گجرات ۳۷
- ۲-۳-۲-۷-۱-۵- تجربه بازسازی زلزله ۱۳۶۹ منجیل ۳۹
- ۲-۳-۲-۷-۱-۶- تجربه بازسازی زلزله ۱۳۷۵ اردبیل ۴۰
- ۲-۳-۲-۷-۱-۷- جمع بندی تجارب بازسازی مسکن روستایی جهان و ایران ۴۴

فصل سوم: چارچوب نظری و روش تحقیق

- ۳-۱-۱- مقدمه ۴۹
- ۳-۲-۱- چارچوب نظری تحقیق ۴۹
- ۳-۳-۱- روش تحقیق ۵۲
- ۳-۴-۱- اجرای تحقیق ۵۴

- ۵۴..... ۱-۴-۳. مرحله اول مطالعات میدانی
- ۵۵..... ۲-۴-۳. مرحله دوم مطالعات میدانی
- ۵۶..... ۳-۴-۳. مرحله سوم مطالعات میدانی
- ۵۸..... ۵-۳. ابزار گردآوری اطلاعات و داده ها
- ۵۸..... ۱-۵-۳. مشاهدات میدانی و مصاحبه با مردم محلی
- ۵۹..... ۲-۵-۳. طراحی پرسشنامه بعنوان چارچوبی جهت مصاحبه عمیق با خانوارهای نمونه
- ۶۱..... ۶-۳. روش نمونه گیری
- ۶۱..... ۱-۶-۳. انتخاب روستاهای نمونه
- ۶۲..... ۲-۶-۳. انتخاب خانوارهای نمونه
- ۶۵..... ۷-۳. جمع بندی

فصل چهارم: آوج، زلزله، بازسازی

- ۶۷..... ۱-۴-۱. مقدمه
- ۶۷..... ۲-۴-۲. ویژگی های استان قزوین
- ۶۷..... ۱-۲-۴-۱. موقعیت جغرافیایی استان قزوین
- ۶۸..... ۲-۲-۴-۲. آب و هوا
- ۶۸..... ۳-۲-۴-۲. ویژگی های اجتماعی
- ۶۸..... ۳-۴-۳. شناخت منطقه حادثه دیده
- ۶۸..... ۱-۳-۴-۱. موقعیت جغرافیایی بخش آوج در شهرستان بوئین زهرا
- ۶۹..... ۲-۳-۴-۲. اقلیم
- ۷۰..... ۳-۳-۴-۳. تکتونیک
- ۷۰..... ۴-۳-۴-۴. الگوی معماری بومی روستایی بخش آوج
- ۷۰..... ۱-۴-۳-۴-۱. الگوی بومی غالب مسکن روستایی
- ۷۰..... ۱-۱-۴-۳-۴-۱. فضاهای زیست انسانی
- ۷۱..... ۲-۱-۴-۳-۴-۲. فضاهای خدماتی
- ۷۱..... ۳-۱-۴-۳-۴-۳. فضای دامی
- ۷۲..... ۴-۱-۴-۳-۴-۴. مصالح و تکنولوژی ساخت
- ۷۲..... ۴-۴-۴. زلزله تیرماه ۱۳۸۱ آوج

۷۳.....	۱-۴-۴- عملکرد ابنیه منطقه در برابر زمین لرزه
۷۴.....	۲-۴-۴- مراحل مختلف مدیریت بحران پس از وقوع زلزله
۷۴.....	۱-۲-۴-۴- امداد و نجات
۷۴.....	۲-۲-۴-۴- اسکان اضطراری و توزیع چادر
۷۵.....	۳-۲-۴-۴- اسکان موقت
۷۵.....	۴-۲-۴-۴- اسکان دائم
۷۶.....	۱-۴-۲-۴-۴- اقدامات مقدماتی بازسازی روستاهای زلزله زده آوج
۷۶.....	۲-۴-۲-۴-۴- برنامه ریزی بازسازی
۷۶.....	۳-۴-۲-۴-۴- ارزیابی خسارت واحد های آسیب دیده
۷۷.....	۴-۴-۲-۴-۴- شناسایی ذی نفعان جهت ارائه تسهیلات بازسازی
۷۷.....	۵-۴-۲-۴-۴- تهیه طرحهای کالبدی
۷۷.....	۶-۴-۲-۴-۴- جابجایی و درجاسازی
۷۷.....	۷-۴-۲-۴-۴- آوار برداری
۷۷.....	۸-۴-۲-۴-۴- تامین و توزیع تسهیلات بانکی
۷۸.....	۹-۴-۲-۴-۴- تهیه و توزیع مصالح ساختمانی
	۱۰-۴-۲-۴-۴- تهیه طرح های معماری و نقشه های اجرایی واحد های مسکونی
۷۸.....	۱۱-۴-۲-۴-۴- سیستم های سازه ای استفاده شده در بازسازی
۷۹.....	۱۲-۴-۲-۴-۴- نظارت بر علیات ساخت و ساز ها
۷۹.....	۱۳-۴-۲-۴-۴- آموزش و ترویج فرهنگ ساخت و ساز
۷۹.....	۱۴-۴-۲-۴-۴- عملکرد مدیران
۸۰.....	۵-۴- جمع بندی

فصل پنجم: معرفی روستاهای نمونه و بررسی واحدهای مسکونی

۸۲.....	۱-۵- مقدمه
۸۲.....	۲-۵- توصیف روستاهای نمونه
۹۲.....	۳-۵- بررسی واحدهای مسکونی برداشت شده
۹۳.....	۱-۳-۵- واحد مسکونی در روستای چنگوره (جابجایی)
۹۵.....	۲-۳-۵- واحد مسکونی در روستای چنگوره (جابجایی)
۹۶.....	۳-۳-۵- واحد مسکونی در روستای چنگوره قدیم (درجاسازی)

۹۷.....	۴-۳-۵- واحد مسکونی در روستای طبشکین (جابجایی)
۹۸.....	۵-۳-۵- واحد مسکونی در روستای طبشکین (جابجایی)
۱۰۰.....	۶-۳-۵- واحد مسکونی در روستای حسن آباد (درجاسازی)
۱۰۱.....	۷-۳-۵- واحد مسکونی در روستای حسن آباد (درجاسازی)
۱۰۲.....	۸-۳-۵- واحد مسکونی در روستای حسن آباد (درجاسازی)
۱۰۲.....	۹-۳-۵- واحد مسکونی در روستای شهیدآباد (بخش جابجا شده)
۱۰۵.....	۱۰-۳-۵- واحد مسکونی در روستای شهیدآباد (بخش جابجا شده)
۱۰۶.....	۱۱-۳-۵- واحد مسکونی در روستای شهیدآباد (بخش جابجا شده)
۱۰۸.....	۱۲-۳-۵- واحد مسکونی در روستای شهیدآباد (بخش جابجا شده)
۱۰۹.....	۱۳-۳-۵- واحد مسکونی در روستای شهیدآباد (بخش جابجا شده)
۱۱۰.....	۱۴-۳-۵- واحد مسکونی در روستای شهیدآباد (بخش توسعه پیوسته)
۱۱۲.....	۱۵-۳-۵- واحد مسکونی در روستای شهیدآباد (بخش درجاسازی شده)
۱۱۳.....	۴-۵- جمع بندی

فصل ششم: تجزیه و تحلیل داده های میدانی

۱۲۰.....	۱-۶- مقدمه
۱۲۰.....	۲-۶- تجزیه و تحلیل توصیفی- مقایسه ای داده های آماری
۱۲۱.....	۱-۲-۶- ویژگی های فردی پاسخگو
۱۲۴.....	۲-۲-۶- سوالات مربوط به جابجایی روستا
۱۲۶.....	۳-۲-۶- بازسازی روستا
۱۳۱.....	۴-۲-۶- آثار اجتماعی، فرهنگی اقدامات بازسازی
۱۳۵.....	۵-۲-۶- مقایسه کلی وضعیت فعلی پاسخگویان با قبل از زلزله
۱۴۰.....	۶-۲-۶- اثرات بازسازی بر بهداشت مسکن
۱۴۳.....	۳-۶- جمع بندی

فصل هفتم: جمع بندی و نتیجه گیری

۱۴۵.....	۱-۷- مقدمه
۱۴۵.....	۲-۷- جمع بندی فصول پیشین

۱۴۸..... ۳-۷. یافته های پژوهش

۱۵۹..... ۴-۷. نتیجه گیری

۱۶۱..... منابع

۱۶۷..... پیوست

⋮

⋮

فهرست اشکال:

- شکل ۱-۲. نردبان مشارکت جامعه. منبع: Davidson, et al. , 2006.
- شکل ۲-۲. دیاگرام روش ارزیابی چارچوب منطقی، براساس مدل پیشنهادی Aubry و Hivon در سال ۱۹۹۴.
- شکل ۱-۳. محدوده پیمایش تخریب ۸۰ تا ۱۰۰ درصد و روستاهای نمونه در بخش آوج
- شکل ۱-۴. نقشه استان قزوین (مأخذ: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی)
- شکل ۲-۴. نمونه نقشه مسکن روستایی در منطقه کوهستانی (روستای شهیدآباد) (مأخذ: طاهری و علیزمانی، ۱۳۷۹)
- شکل ۳-۴. بناهای آسیب دیده از زلزله تیرماه ۱۳۸۱ (مأخذ: بنیاد مسکن استان قزوین ۱۳۸۱)
- شکل ۴-۴. نمونه تصاویر اسکان اضطراری اهالی در چادرها (مأخذ: بنیاد مسکن استان قزوین ۱۳۸۱)
- شکل ۵-۴. نمونه ای از سرپناه های احداث شده با اسکلت فلزی در روستاهای زلزله زده (مأخذ: بنیاد مسکن)
- شکل ۱-۵. روستای چنگوره
- شکل ۲-۵. ادامه روند ساخت و ساز در روستای قدیم چنگوره
- شکل ۳-۵. تصاویری از روستای جدید چنگوره
- شکل ۴-۵. روستای طبشکین
- شکل ۵-۵. روستای حسن آباد
- شکل ۶-۵. تصاویری از معابر روستای حسن آباد که به دشت اطراف ختم شده اند و عدم تعبیه پنجره در جداره معبر
- شکل ۷-۵. تصاویری از روستای شهیدآباد
- شکل ۸-۵. تصاویری از بافت قدیم و بخش توسعه پیوسته روستای شهیدآباد
- شکل ۹-۵. سرپناه احداثی (هسته اولیه) دو اتاقه
- شکل ۱۰-۵. سرپناه احداثی (هسته اولیه) دو اتاقه با یک دهلیز میانی
- شکل ۱۱-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای چنگوره
- شکل ۱۲-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای چنگوره
- شکل ۱۳-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای چنگوره
- شکل ۱۴-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای طبشکین
- شکل ۱۵-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای طبشکین
- شکل ۱۶-۵. نقشه واحد مسکونی در روستای حسن آباد
- شکل ۱۷-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای حسن آباد
- شکل ۱۸-۵. نقشه واحد مسکونی در روستای حسن آباد
- شکل ۱۹-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای شهیدآباد
- شکل ۲۰-۵. نقشه واحد مسکونی در روستای شهیدآباد
- شکل ۲۱-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای شهیدآباد
- شکل ۲۲-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای شهیدآباد
- شکل ۲۳-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای شهیدآباد
- شکل ۲۴-۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای شهیدآباد

- شکل ۵-۲۵. نقشه و تصاویر واحد مسکونی در روستای شهیدآباد
- شکل ۶-۱. رواج استفاده از اسکلت فلزی و ۳D پانل در ساخت و سازهای جدید در روستای چنگوره
- شکل ۷-۱: مقایسه محل تعبیه درب در دیوار برابر مطابق با آئین نامه و وضعیت موجود آن توسط ساکنین

فهرست جداول:

- جدول ۱-۲. مزایا و معایب هر یک از روش های بازسازی. منبع: عباسی (۱۳۸۷)
- جدول ۲-۲. معیارها و زیرمعیارهای ارزیابی بازسازی مسکن روستایی (طاهری و علیزمانی، ۱۳۸۲)
- جدول ۱-۳. چارچوب نظری تحقیق حاضر و معیارهای ارزیابی مسکن بازسازی شده
- جدول ۲-۳. مشخصات روستاهای نمونه
- جدول ۳-۳. خوشه بندی خانوارهای نمونه براساس متغیر شیوه استقرار و مکان گزینی
- جدول ۴-۳. خوشه بندی خانوارهای نمونه براساس متغیر نوع سکونت
- جدول ۵-۳. خوشه بندی خانوارهای نمونه براساس متغیر الگوی سکونت خانوار
- جدول ۶-۳. خوشه بندی خانوارهای نمونه براساس متغیر نحوه تخصیص زمین
- جدول ۷-۳. خوشه بندی خانوارهای نمونه براساس متغیر روش بازسازی
- جدول ۸-۳. خوشه بندی خانوارهای نمونه براساس متغیر سیستم ساخت
- جدول ۹-۳. خوشه بندی خانوارهای نمونه براساس متغیر شغل
- جدول ۱۰-۳. موقعیت هر یک از خانوارهای نمونه در ماتریس نهایی متغیرهای تعیین شده
- جدول ۱-۴. تعداد واحدهای آسیب دیده از زلزله (مأخذ: بنیاد مسکن استان قزوین)
- جدول ۱-۵. مراحل توسعه کالبدی سرپناه احدثی اولیه در واحدهای نمونه
- جدول ۲-۵. جمع بندی تغییرات و الحاقات اعمال شده در واحدهای بازسازی شده
- جدول ۳-۵. جمع بندی نهایی فصل ۵
- جدول ۱-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب جنس
- جدول ۲-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سن
- جدول ۳-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سواد
- جدول ۴-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب بعد خانوار
- جدول ۵-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سکونت
- جدول ۶-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب شغل
- جدول ۷-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب تغییر شغل پس از زلزله
- جدول ۸-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب رضایت از جابجایی روستا
- جدول ۹-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب موافقت با جابجایی در زمان بازسازی
- جدول ۱۰-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب رضایت از محل قرارگیری واحد مسکونی جدید
- جدول ۱۱-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب همسایگی با خویشاوندان پس از زلزله
- جدول ۱۲-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب فاصله از محل کار در روستای جدید
- جدول ۱۳-۶. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب سازنده مسکن قبلی
- جدول ۱۴-۶. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب استفاده از مصالح باقی مانده در بازسازی
- جدول ۱۵-۶. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب نحوه مشارکت در ساخت مسکن جدید

- جدول ۶-۱۶. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب توانایی تعمیر مسکن جدید
- جدول ۶-۱۷. توزیع فراوانی نظرات پاسخگویان در مورد مصالح مصرفی در ساخت فضاهای الحاقی زیستی
- جدول ۶-۱۸. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب تعداد خانوارهای ساکن در هر واحد مسکونی قبل و بعد از زلزله
- جدول ۶-۱۹. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب نوع تغییرات اعمال شده در سرپناه احدائی
- جدول ۶-۲۰. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب مساحت مسکن بازسازی شده در مقایسه با قبل از زلزله
- جدول ۶-۲۱. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب تعداد اتاق های مسکن بازسازی شده در مقایسه با قبل از زلزله
- جدول ۶-۲۲. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب رضایت از نقشه مسکن بازسازی شده در مقایسه با قبل از زلزله
- جدول ۶-۲۳. توزیع فراوانی نمونه ها برحسب مشکلات کنونی نحوه ارتباط فضاهای دامی و انسانی

فهرست نمودارها:

- نمودار ۱-۱. ساختار کلی رساله
- نمودار ۱-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان در مورد نحوه مشارکت در ساخت مسکن جدید
- نمودار ۲-۶. توزیع فراوانی نظرات پاسخگویان در مورد مسئولیت بازسازی
- نمودار ۳-۶. توزیع فراوانی نظرات پاسخگویان در مورد مصالح مصرفی در ساخت فضاهای الحاقی خدماتی و دامی
- نمودار ۴-۶: توزیع فراوانی نظرات پاسخگویان در مورد مشکلات مسکن بازسازی شده
- نمودار ۵-۶. درصد توزیع فراوانی نظرات پاسخگویان در مورد نوع فضای اضافه شده به مسکن احدائی
- نمودار ۶-۶. فراوانی واحدهای الحاقی به تفکیک فضاهای زیستی، خدماتی و دامی در مسکن بازسازی شده
- نمودار ۷-۶. درصد توزیع فراوانی نحوه ارتباط فضاهای دامی و انسانی قبل و بعد از زلزله در سکونتگاه های درجاسازی شده و جابجا شده
- نمودار ۸-۶. مقایسه محل توالت در مسکن قبل و بعد از زلزله
- نمودار ۹-۶. مقایسه محل حمام در مسکن قبل و بعد از زلزله
- نمودار ۱-۷. مقایسه فراوانی اتاق و انباری در مسکن قبل و بعد از زلزله

پیشگفتار:

بدلیل محدودیت منابع در کشورهای در حال توسعه، بازسازی بخش اعظمی از بودجه های جوامع را به خود اختصاص می دهد که این امر در راه روند توسعه کشور ایجاد اختلال می کند. ایران بعنوان کشوری در حال توسعه، بدلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود در معرض انواع خطرات طبیعی قرار داشته و در قرن اخیر، در اثر وقوع سوانح مختلف به ویژه زلزله، تلفات انسانی، خسارات اقتصادی و آسیب های کالبدی فراوانی را متحمل شده است. در طی سال های ۱۹۰۰ تا ۱۹۹۰ میلادی، حدود ۱۱۰۰ زلزله مرگبار در ۷۵ کشور جهان رخ داده و بیش از ۸۰٪ مرگ و میرهای ناشی از آن در شش کشور اتفاق افتاده است. ایران با ۱۲۰ هزار نفر تلفات انسانی در زمره این کشورها است (عبداللهی، ۵۹، ۱۳۸۲). طبق آمار جهانی بین سال های ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۰ میلادی در ایران بطور متوسط سالانه ۲۲۵۱ نفر در اثر زلزله جان خود را از دست داده اند (UN-Habitat, 2007, 369) و با وجود اینکه زلزله از لحاظ میانگین وقوع سالانه با اندکی تفاوت (۱.۴۲) در رتبه دوم پس از سیل (۱.۹۰) قرار دارد، ولی متوسط تلفات انسانی ناشی از آن حدود ۱۷ برابر سیل می باشد.

بازسازی مناطق زلزله زده تاکنون فعالیت پرفراز و نشیبی را پشت سر گذاشته و در طول این مدت، بازسازی شاهد تغییرات در سیاست ها و روش های اجرایی در همه ابعاد بوده است و از این رهگذر تجربیات بسیاری بویژه در مورد سکونتگاه های روستایی، به دست آمده است. با این وجود، عدم وجود تحقیقات و ارزیابی های جامع و مستمر از برنامه های پس از سانحه، اثرات و پیامدهای بلند مدت آن ها بر مناطق سانحه زده بخصوص پس از اتمام بازسازی، موجب گردیده علیرغم وجود تجربه سال های طولانی بازسازی مناطق آسیب دیده، مجدداً پس از وقوع هر زلزله ای، تصمیماتی اتخاذ گردد که تکرار اشتباهات گذشته بوده و در حوادث پیشین انجام گرفته است.

انطباق اندک برنامه های بازسازی پس از سانحه با ویژگی ها و نیازهای جامعه آسیب دیده، منجر به بروز مشکلات فراوان در روند بازتوانی و توسعه بلند مدت آن ها و شکست این برنامه ها شده است. بنابراین به منظور جلوگیری از این کاستی ها و اتخاذ تصمیمات صحیح و دستیابی به نتایج مطلوب، ارزیابی نقاط قوت و ضعف تجارب گذشته به طور مستمر در سطوح مختلف سیاست ها، برنامه ها و تاثیرات آن ها بر جامعه آسیب دیده امری ضروری است تا از این طریق بتوان درس های مفیدی جهت گسترش دانش بازسازی و ارتقای برنامه های آتی به دست اندرکاران و متخصصان مختلف برنامه های پس از سانحه و بازسازی ارائه کرده و از اتلاف مقادیر عظیمی از منابع، جلوگیری نمود. چنانکه دیویس می نویسد "از مهم ترین روش های ارتقای برنامه بازسازی پس از وقوع بحران ها نیز، ارزیابی پس از اتمام پروژه های بازسازی است". کاربرد تحلیل های ارزیابی، باعث ایجاد زمینه مناسب و فراهم آوردن ابزار لازم برای تصمیم گیری های اصولی تر است. این عامل در تدوین برنامه های بازسازی که فرصت چندانی برای تصمیم گیری وجود ندارد، نمود بیشتری دارد، لذا اهمیت ارزیابی در اثرگذاری آن بر بهبود طرح ها و تصمیمات آتی مشخص می شود.

فصل اول:

مقدمه

ساختار فصل:

- ۱-۱. بیان مسئله
- ۲-۱. اهداف تحقیق
- ۳-۱. سوالات تحقیق
- ۴-۱. قلمرو زمانی تحقیق
- ۵-۱. روش تحقیق
- ۶-۱. محدودیت های تحقیق
- ۷-۱. طرح تحقیق
- ۸-۱. واژه شناسی

۱-۱. بیان مسئله

در پی وقوع زلزله آوج در اول تیرماه ۱۳۸۱، سکونتگاه های روستایی به دلایل گوناگون از جمله ضعف ساختار اقتصادی و کالبدی بیشترین خسارات را متحمل شدند. در پی این سانحه بیش از ۱۲ هزار واحد مسکونی کاملاً تخریب شد که در نتیجه حجم زیادی از منابع و سرمایه های ملی صرف بازسازی سکونتگاه های آسیب دیده گردید. در نهایت پس از تامین سرپناه اولیه ای شامل دو اتاق، تحت نظارت کارشناسان بنیاد مسکن برای آسیب دیدگان، این گروه منطقه را ترک نموده و ادامه کار به مردم محول شد.

اکنون پس از گذشت حدود ۶ سال از اتمام بازسازی در اواخر سال ۸۲، به نظر می رسد روند ادامه تغییر و تحولات کالبدی در اسکان دائم توسط ساکنین آن، غالباً بدون نظارت فنی کارشناسان ادامه یافته است. اگرچه بودجه تخصیصی جهت بازسازی امکان ساخت کلیه فضاهای مورد نیاز ساکنین در هر واحد مسکونی را فراهم ننمود، اما احداث هسته اولیه اسکان دائم بدون توجه به جهات توسعه کالبدی مسکن بازسازی شده در آینده، انجام گرفت. تغییراتی که طی ۶ سال، توسط خانوار در مسکن اولیه اعمال شده است، حاکی از وجود برخی مشکلات چون نورگیری غیرمستقیم، تهویه و روابط فضایی نامناسب و در برخی موارد کاهش کارایی هسته اولیه در جهت پاسخگویی به نیازهای زیستی ساکنین بوده است.

اگرچه روند تغییرات کالبدی هسته اولیه اسکان دائم همچنان ادامه دارد اما فقدان ارزیابی در جهت بررسی قوت و ضعف این گونه تغییرات کاملاً احساس می شود. لذا آگاهی از نحوه استقرار خانوارها در مسکن احداثی، تغییرات و الحاقاتی که جهت مناسب تر نمودن هسته اولیه در آن اعمال کرده اند و میزان انطباق مسکن بازسازی شده با الگوهای زندگی، خواسته ها و نیازهای واقعی ساکنین، از جمله مسائلی هستند که باید مورد بررسی قرار گیرند.

۲-۱. اهداف تحقیق

هدف اصلی تحقیق، بررسی مسکن روستایی بازسازی شده آوج، پس از زلزله ۱۳۸۱ است. نحوه انطباق خانوار با مسکن بازسازی شده و تغییرات آن پس از گذشت حدود ۶ سال از اتمام بازسازی، مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. لذا اهداف جزئی تحقیق عبارتند از:

(۱) بررسی مسکن بازسازی شده در مقایسه با مسکن قبل از زلزله، با توجه به نیازهای خانوار.

(۲) بررسی روند تغییرات کالبدی اعمال شده در مسکن بازسازی شده، توسط ساکنین.

۳-۱. سوالات تحقیق

با توجه به اهداف تحقیق در مورد بازسازی مسکن، سوالات زیر مورد بررسی قرار گرفته اند:

(۱) تغییرات کالبدی و عملکردی در مسکن بازسازی شده در مقایسه با مسکن قبل از زلزله، چه تفاوت هایی دارد؟

(۲) روند توسعه کالبدی مسکن بازسازی شده چگونه بوده است؟

۳) اثرات توسعه های کالبدی مسکن فعلی بر سرپناه احداثی اولیه (هسته اولیه)، چه بوده است؟

۱-۴. قلمرو زمانی تحقیق

با توجه به گذشت زمان مناسبی (حدود ۶ سال) از اتمام بازسازی سکونتگاه های روستایی آوج و ایجاد تغییرات لازم و کامل شدن غالب واحدهای بازسازی شده توسط ساکنین آن منطق با نیازهای خانوار و آشکار شدن نقاط قوت و ضعف این واحدها در طول این دوره، امکان انجام ارزیابی از روند تغییرات کالبدی مسکن فعلی در زمان تحقیق حاضر (از تیرماه ۱۳۸۸ تا شهریور ۱۳۸۹) وجود داشته است.

۱-۵. روش تحقیق

در رساله حاضر با توجه به اهداف تحقیق و ماهیت توصیفی، تحلیلی آن و سوالات تحقیق که ماهیت اکتشافی داشته و همچنین تعدد متغیرهای دخیل و تاثیرگذار بر تحولات مسکن بازسازی شده، از رویکرد کیفی جهت گردآوری داده ها و اطلاعات استفاده گردیده تا بتوان در مقیاس خرد بصورت عمیق هر یک از نمونه های مطالعاتی را با توجه به محدودیت زمانی و عدم وجود امکانات اسکان طولانی مدت در منطقه، مورد تجزیه و تحلیل قرار داد.

همچنین با توجه به میزان پذیرش مسکن بازسازی شده از جانب جامعه محلی بعنوان شاخص در ارزیابی برنامه بازسازی، طی سه سفر و بازدید از روستاهای مختلف زلزله زده، از طریق کار میدانی و با استفاده از روش های مختلف گردآوری اطلاعات به ویژه مشاهدات، مصاحبه عمیق و برداشت دقیق واحدهای مسکونی و ثبت روند تغییرات در طول ۶ سال، نظرات و نیازهای ساکنین در خصوص مسکن بازسازی شده مورد بررسی قرار می گیرد.

۱-۶. محدودیت های تحقیق

محدودیت هایی که محقق طی انجام مطالعات میدانی در مناطق روستایی بخش آوج با آن ها مواجه بود، بطور خلاصه عبارتند از:

۱. بدلیل سطح پایین سواد اغلب ساکنین منازل و ترک زبان بودن آن ها، جهت مصاحبه و تفهیم کامل سوالات به پرسش شوندهگان و عدم آشنایی محقق با زبان ترکی، بعضاً برقراری ارتباط و گفتگو با افراد به راحتی امکان پذیر نبود و اغلب نیاز بود تا مصاحبه ها به کمک همراهان محقق به زبان ترکی انجام گیرند. به همین دلیل یافتن واژگان با مفاهیم مشابه برای جامعه محلی موجب دشواری و طولانی تر شدن گفتگوها گردیده و در طول ترجمه به ترکی و برگردان پاسخ ها به زبان فارسی احتمال ریزش اطلاعات وجود داشت.

۲. به لحاظ جنسیت محقق، حضور در روستاهای مطالعاتی به تنهایی، علیرغم حفظ سادگی به همراه دوربین و وسایل کار، جهت برقراری ارتباط و مصاحبه با مردان، تا حدی نامتعارف بود، به همین دلیل حضور یک مرد به همراه محقق در طول کلیه مطالعات میدانی، ضرورت داشت. از جانب دیگر با ایجاد اعتماد فی مابین، امکان ایجاد ارتباط با زنان روستاهای مذکور و جمع آوری نقطه نظرات آنها نیز در رابطه با مسکن و سکونتگاه بازسازی شده فراهم شد.